

## ЗЕРТТЕУШІ ПЕДАГОГТЫҢ КӘСІБИ МАҢЫЗДЫ ҚАСИЕТТЕРІ

**Магистр Хасенова С.Г., профессор Көкшеева З.Т.**

*Ш. Есенов ат. Каспий мемлекеттік технологиялар және инженеринг университеті, (Ақтау, Қазақстан)*

ЖОО болашақ мұғалімдерді ғылыми –зерттеу әрекетіне мақсатты түрде тарту арқылы, тұлғаның қалыптасуына, оның кәсіби ойлауына шығармашылықтың әсерін талдау Е.В. Бордовский, Д.В.Вилькеев, Т.Г. Браже, В.М.Бухвалов, В.А. Кан-Калик, Н.Д. Никандров еңбектерінде, ал шығармашылық әрекетпен айналысуының мәнін В.И. Андреев, В.И. Загвязинский, Ю.Н. Кулюткин еңбектерінде қарастырды. Мұғалім тұлғасын кәсіптендіру үдерісінде ғылыми– зерттеушілік бағытта пайдалану жайлы Л.В. Андреева, Л.А.Казанцева, Т.Е. Климовалар зерттеді. Ал Қазақстандық зерттеушілердің арасынан Б.Р.Айтмамбетова, Е.К. Құстабаева, В.А. Родионовалар, студенттердің зерттеушілік әрекетке бағыттылығын қалыптастыру жайлы А.Е.Әбілқасымова, А.Х. Джалипов еңбектерінде қарастырылған. Мұғалімнің зерттеушілік мәдениетін қалыптастырудың ғылыми негізі мен әдістемесін Ш.Т. Таубаева, Қ.Аганина зерттеді.

Болашақ маман, яғни зерттеуші мұғалімнің кәсіби - маңызды қасиеттеріне тоқтала кетсек, зерттеуші өзінің ғылыми зерттеуін ұйымдастыра отырып, екі негізгі қызметті жүзеге асырады: 1.адамзаттың жинаған ілім-білімін жинақтап жүйелейді, 2.ғылымды толықтыратын, байытатын жаңа беймәлім дүниені ашады. Айтылған қызметтерді іске асыру үшін зерттеуші бойына тұлғасының берік іргетасын қалайтын сапалық қасиеттерді сіңіруі қажет. К.А.Циалковскийдың пікірінше, ғылыми зерттеушінің негізгі тұлғалық ерекшелігі: жақсы сақтау қабілеті, назар аудару дағдысын игеруі, ғылыми қиялы, зияткерлік тәуелсіздігі, яғни ойлауда дербестігі, ғылымға ынтықтығы, құмарлығы, табандылығы болып табылады.

И.П.Павлов ғылыми зерттеушінің тұлғасының жетекші қасиетіне: ғылыми жүйелілік, ғылымның әліппесін танудағы мықтылығы және одан әрі адамзат білімінің шыңына жетуге ынтық, ұстамдылығы, төзімділігі, қара жұмысты жасауға дайындығы мен икемділігі, шыдамдылықпен деректер жинақтауы, ғылыми қарапайымдылығы, ғылым жолында бүкіл өмірін сарп етуге дайындығын жатқызған болатын. Зерттеушінің әр қайсысында зерттеудің сәттілігін қамтамасыз ететін едәуір маңызды тұлғалық қасиеттерінің құрылымы дараланады. Зерттеуші-педагогтың негізгі кәсіби-маңызды қасиеттерін келесідей ұсынған орынды:

1. Жалпы психологиялық-педагогикалық қасиеттер:кәсіби психологиялық-педагогикалық бағыттылығы;тұлғаның әлеуметтік және кәсіби маңызды қасиеттері:азаматтылық, ізгілік, өміршендік, ғылыми-зерттеу жұмысына тұрақты қызығушылық, адамдарға әділеттілік және тілектестік, қарым-қатынас жасай білу, өзіне және басқаларға талапшылдық.

2. Кәсіби психологиялық-педагогикалық қасиеттері:психологиялық-педагогикалық, теориялық, әдістемелік және тәжірибелік

дайындығы; дамыған психологиялық-педагогикалық қабілеттері: коммуникативтілік, келешектен үміттілік, жобалылық, эмоционалды-еріктілік, құрылымдылық, ұйымдастырушылық, танымдық, мәнерлі-сөзділік, шығармашылық.

3. Кәсіби дара психологиялық-педагогикалық қасиеттер: психикалық үрдістердің психологиялық-педагогикалық бағытталғандығы: танымдық және эмоционалды, еріктілік; эмоционалды ықыластылық; еріктің дамығандығы; рефлексия. Демек, зерттеушінің педагогикалық шеберлігі келесідей кәсіби қабілеттерді дамыту арқылы көрініс береді:

Зияткерлік, зерттелетін нысанды немесе құбылысты талдап және түсіндіре білу, барды жоқтан ажырата білу; психологиялық және педагогикалық эксперимент жүргізу; танымшылдық кезеңмен: деректер-үлгі-ғылыми болжам-салдар-тексеру; ғылыми ізденісті жүзеге асыру: тәжірибелік деректер негізінде теориялық үлгі жасау, зерттелетін құбылыстардың сандық, сапалық тұрғыда байланысын табу, оңды қорытындылар тұжырымдау, олардың қолданылу шекарасын белгілеу; құбылыстар мен үрдістерді өзара байланыста қарастыру, олардың мәні мен қайшылықтарын ашу; зерттейтін материалын абстракциялау, талдау және жинақтап қорыту; көкейкөзділік, сәуегейлік, білімнің кеңдігі;

Адамның ішкі дүниесіне үңіле білу, назарды ерекше аудару, ерекше әсерленуші, алғырлық және т.б.; Коммуникативті – зерттеу үрдісінің қатысушыларымен оң қарым-қатынас орната білу; Құрылымдық – білім беру үрдісінің өту барысын, дамуы мен нәтижесін алдын ала көру; Суггестивті – эмоционалды-ерікті ықпал ету, сөз, бедел күшімен иландырып қажетті нәтиже алуды көздеу; Эмоционалды – ерікті, өзінің күйін, іс-әрекетін, мінез-құлқын реттеу; Дидактикалық – ақпарат жеткізуде, зерттеу міндеттерін түсінікті, қызықты, нақты, айқын дәйекті талқылай білу; Ұйымдастырушылық – оқушылардың танымдық қызметін, сонымен қатар, өзінің жеке педагогикалық зерттеуін ұйымдастыра білу; Ғылыми-танымдық, жаңа ақпаратты жедел игеру; Шығармашылық - психологиялық-педагогикалық және зерттеу міндеттерін шығармашылық тұрғыда шешу; өзіндік ерекшеліктің болуы, бастамашылдық, зерттеу мақсатына емес, сондай-ақ үрдістің өзіне қанағаттану. Зерттеуші педагогтың ғалым ретінде келбетін анықтайтын кәсіби-маңызды қасиеттер осындай. Болашақ педагог мамандығын таңдаған мамандардың, яғни қазіргі таңдағы студенттердің ғылыми – зерттеу жұмысы ғылым мен техника мәселелерін шығармашылықпен шешуге қабылетті, кәсіби маманның қалыптасуының жалпы үдерісінің ең маңызды түйіндерінің бірі болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Загвязинский В. Методология и методика педагогич. исследования. М., 1982
2. Қ. Бітібаева «Оқушыларды ғылыми – зерттеу жұмысына баулу жолдары», Семей «Үш биік баспасы ЖШС». 2008
3. Таубаева Ш. Исследовательская культура учителя: методология, теория и практика формирования. – А.: Алем, 2000
4. Көкшеева З. Педагогикадағы ғылыми-зерттеу әдістері: Оқу құралы. Ақтау, 2010